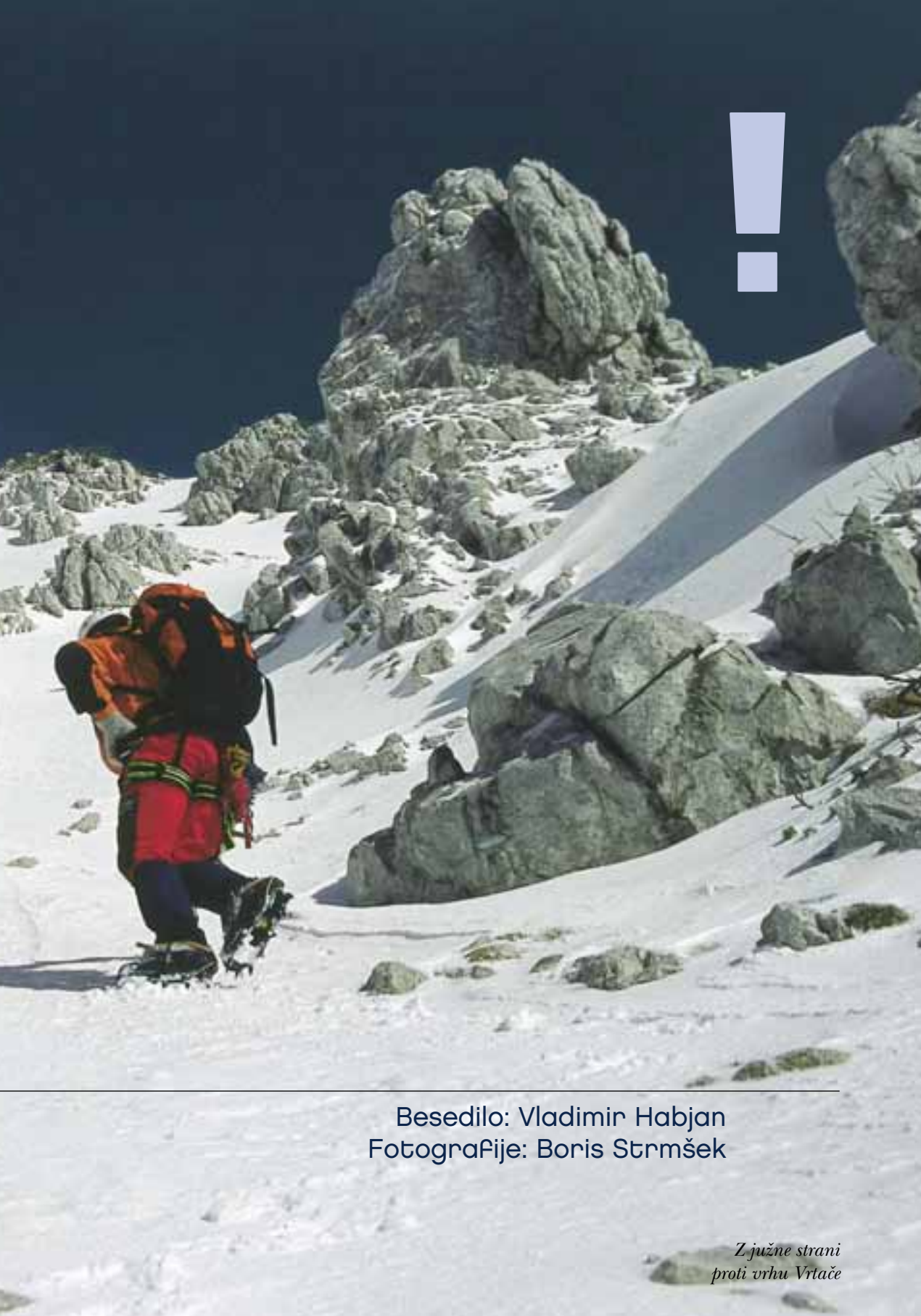

A person wearing a purple climbing suit, a large backpack, and an orange helmet is ascending a snowy mountain slope. They are using a long ice axe for traction. To their left is a large, craggy rock formation. The sky is clear and blue.

Zimski vzponi

Tudi v snegu se lahko vzpnemo na visoke vrhove

Besedilo: Vladimir Habjan
Fotografije: Boris Strmšek

*Z južne strani
proti vrhu Vrtače*

Če nas gore zasvojijo, potem nas prej ali slej zamika tja tudi pozimi, v snegu. Še danes se spominjam svojih prvih tur v zimsko visokogorje. Kot začetnik nisem poznal vseh značilnosti in tudi nevarnosti zime, zato je bila moji nevednosti verjetno kdaj spremljevalka tudi sreča. Potem pa napreduješ, več tur imaš v nogah, več znanj osvojiš, prijetnejša postane tura. Z izkušnjami dobivaš tudi občutek za razmere, za trenutek, kdaj moraš nadeti dereze, kdaj se kakšnemu pobočju zaradi nevarnosti plaza ogneš, ne nazadnje, kdaj se obrneš. Potem »padajo« vrhovi drug za drugim in spoznaš, da je gora v snegu včasih še lažja kot v kopnem. Vzemimo na primer zimski Špik: če je Kačji graben lepo zalit in sneg dovolj trd, je tura precej prijetnejša, kot je v kopnem. Seveda pa moraš imeti poletno »kondicijo« (1700 m vzpona!). Izkušnje pridejo postopoma, vseh se ne da dobiti naenkrat. Zato tudi v tem kratkem uvodnem prispevku ne moremo obdelati vseh tem, ki bi jih želeli in bi bile potrebne. Bomo pa poskusili poiskati odgovore na naslednja vprašanja: kdaj naj gremo, kako in kam? Za kaj več bo res potrebno poiskati po literaturi, ki smo jo navedli.

Drenovci

Prvi obiskovalci zasneženih gora pri nas so bili Drenovci. V začetku prejšnjega stoletja ljudje na zimsko hojo v gore niso bili najbolj navajeni. Rudolf Badjura, eden izmed Drenovcev, je leta 1934 zapisal: »Kdor je pred 24 leti (torej leta 1910, op. V. H.) krenil pozimi na Veliko planino, Stol ali celo Triglav in se navduševal za zimo v naših snežnikih, je bil razkričan za 'ekscentričnega' človeka in bil zaradi tega po naših uradih in pisarnah slabše zapisan kot notoričen alkoholik ...«. To je zapisano v našem prvem vodniku po zasneženih gorah (Zimski vodnik po Sloveniji, 1934), ki pa je bil bolj kot hodcem namenjen smučarjem. V času med vojnama so največ zimskih vzponov opravili člani Turistovskega kluba Skala, po drugi vojni pa so alpinisti poleg pristopov začeli tudi pozimi plezati vse težje smeri. V današnjih časih pozimi v visoke gore ne zahajajo le alpinisti.

Kaj pravzaprav štejemo za zimski vzpon? V alpinizmu je bolj uveljavljen naziv **pristop**, to je vsak vzpon nad 2000 metri, ki je opravljen pozimi ali v

zimskih razmerah. Za **zimsko turo** velja koledarska zima, to je od 21. decembra do 20. marca, **tura v zimskih razmerah** (če je takrat sneg) pa velja od 29. novembra do 21. decembra in od 20. marca do 30. aprila. Že po tej definiciji nam je jasno, da so zimske gore resna zadeva. Naj pa nas ne zavedejo nižji, sredogorski vrhovi, mnogi so namreč v snegu zahtevnejši kot marsikateri dvatisočaki!

Od novembra do maja

Od tega, kdaj bomo šli na turo, je marsikdaj odvisno, kako nam bo uspela. Pozimi moramo veliko pozornost posvečati vremenu. Spremljati ga moramo redno, pomembne so tudi temperature. Te nam povedo, ali se sneg preobraža. Staro pravilo je, da se po sneženju nekaj časa (običajno dni) ne odpravljamo v gore. Ugodne razmere za vzpon običajno ne trajajo dolgo, takrat se z odhodom nikar ne obotavljajmo! Ali obstajajo kakšne značilnosti vremenskih obdobj?

Naveza na jugozahodnem grebenu Vrtače, v ozadju pobočja Begunjščice

Prvi sneg lahko zapade že v jesenskih mesecih. Po prehodu front so vrhovi pobeljeni. Sneg se običajno ne zadrži dolgo, nekaj dlje na severnih straneh visokih gora. **November** je znan po dolgotrajnih in najobilnejših padavinah v vsem letu, pogosto se menjavata sneg in dež. V vlažnem ture niso prijetne. Prvi pravi zimski mesec je **december**. Dan je najkrajši, postopoma se hladi. Fronte in cikloni redno prinašajo sneg. Snežna odeja se počasi debeli, zato se začne pojavljati nevarnost proženja plazov. Hoja v nepredelanem snegu ni prijetna, dokler se plasti ne utrdijo.

Januar in februar sta bolj sušna meseca. **Januar** je zaradi celinskega (sibirskega) anticiklona in majhne količine sončnega sevanja najhladnejši. Snežna odeja se utrjuje le tedaj, če se menjavajo sončni dnevi s hladnimi nočmi, tedaj je nad Slovenijo velikokrat temperaturna inverzija: v dolinah je hladno in pogosto megleno, v gorah pa je jasno in čez dan sončno. To je t. i. zimska suša, ki lahko traja tudi več tednov. Sneg se tali in zamrzne površinsko, snežna odeja nosi pešča le zjutraj in dopoldne. V primeru snežnih padavin pa veter raznaša novi sneg in gradi zamete, klože in opasti, ki se lahko pod dodatno obremenitvijo speljejo v dolino kot plaz sprijetega snega. Za **februar** je značilno bolj nestanovitno vreme in je več padavin kot mesec prej. Skupna debelina snežne odeje narašča. Zaradi daljšega dneva in višjih temperatur se snežna odeja po vsakem sneženju hitreje utrdi.

Marca so spet pogostejše padavine, snežna odeja se še debeli. Temperature so višje, pod ledišče v dolinah običajno padejo le ponoči. Na osojnih straneh so razmere še vedno zimske, na prisojnih pa vedno manj. Običajno je sredi marca snežna odeja na 1500 metrih najdebelejša, zato je marec idealen mesec za turo. **Aprila** so značilni vdori polarnega mrzlega zraka in nestanovitno vreme s padavinami, tudi s plohami in nevihtami. V visokih gorah še vedno sneži, nižje pa se menjavata dež in sneg. Običajno je sredi aprila snežna odeja na 2500 metrih najdebelejša. **Maja** sneži le še v visokogorju, nižje redko. Snežna odeja se pospešeno tali in izgineva, po grapah pa se začno čez dan prožiti plazovi južnega nesprjetega snega. Vseeno je zjutraj (na severnih straneh visokih gora pa tudi kasneje) še lahko pomrznjeno, drugače pa je hoja zaradi gnilega snega naporna.

Čez Male pode proti Skuti

Gremla na pot

O opremi in tehniki gibanja bi lahko napisali celo knjigo. Opreme je v gornjskih trgovinah na izbiro dovolj. V snegu so najpomembnejši čevlji, podplat mora biti trd. Prepri, ali plastični ali sodobni usnjeni, niti niso pomembni, oboji so namreč v redu, če le hodimo z njimi zanesljivo. Proti mrazu se zaščitimo s spodnjim perilom, vetrnimi hlačami, podkupo in smučarskimi očali. Sam imam pozimi običajno dvojno spodnjo majico, ki odvaja znoj s površine telesa. O cepinu smo pisali že lani, o derezah si preberite v tej številki. Iz lastne izkušnje (25-metrski padec na Begunjščici), ko se imam le napihanemu snegu zahvaliti, da vam danes tole pišem, vam svetujem, da v nobenem primeru ne uporabljajte derez v kombinacijami s palicami. Pozimi je boljše večja krpeljica na palicah. Zaradi kratkega dne imejmo s seboj svetilko, zaradi močnejšega sonca zaščitno kremo. Lavinska žolna, čeprav dokaj draga, je danes že nujen pripomoček. Zadnja leta so postali tečaji urje-

nja zimske tehnike prav moderni, mnogi posamezniki jih potem podaljšajo kar na alpinistične šole. Vsekakor bo tura v spremstvu izkušenejšega dala začetniku precej več kot tvegano samohodstvo.

Kamorkoli se bomo odpravili, je dobro izbrani cilj poznati že v kopnih razmerah. Na pot bomo morali zgodaj, dan je namreč kratek. Do kam se bomo pripeljali? Dolina Vrat je pozimi običajno ledena, če gremo na Jezersko, parkiramo že pri Anceljnu in tako naprej. Hoje in višine bo torej več kot v kopnem. Nahrbtnik bo težji, hoja napornejša zaradi gaženja. Iskanje zasneženih poti nam bo delalo preglavice, posebno na planem. Precej lažje bo, če bomo imeli narejeno gaz. Poti bodo nekje lažje, drugje težje kot v kopnem. Kje na primer bo težje? Pot na Grintovec nad Kokrskim sedlom, ko prečimo proti Jamam, pa skalnati del severne strani na Brano, južni del poti nad Loškim žlebom proti Jalovcu itn. In še lažji deli: Turski žleb, Jalovčev ozebnik, Jugova grapa v Dovškem

križu. Najprijetnejša je hoja v starem snegu ali srenu. Če bo gaženje prenaporno, se raje obrnimo. Ne pozabimo, da so koče pozimi zaprte (o zimskih sobah pišemo spet v tej številki).

Kaj je še pomembno? Meni se zdi predvsem to, da poznamo osnovne vrste snega. To nam pomaga tako pri ugotavljanju nevarnosti za plaz kot tudi pri nevarnosti zdrsa. Ali spoznamo npr. pršič, južni sneg, sren, srenec, požled, globinski srež, ledeniški firn, led? Pa kložo, zastrug, opast? Poskušajmo to ugotavljati na vsaki turi. Naslednji je občutek za nevarnost plazov. Moje izkušnje govorijo, da je nevarno tudi takrat, ko se nam ne zdi nič posebnega. Ali veste, da so severna pobočja nevarnejša kot južna, najnevarnejša pa so vzhodna, severovzhodna in jugovzhodna pobočja? Kaj mislite, ali so nevarnejša prisojna ali osojna pobočja, pri vetrna ali zavetrna? In še bi lahko naštevali in spraševali. Kmalu se zavemo, kaj vse nam manjka, zato takoj knjigo v roke ali pa v šolo! Izkušen spremljevalec nas bo podučil še o načinih preizkusov sta-

Gorniki v Turskem žlebu. Ko se naklonine pobočij povečajo, gredo palice na nahrbtnik, v roke pa pridejo cepini.

bilnosti snežne odeje ter o načinih iskanja zasutih in tovariški pomoči.

Kam na turo?

Izbira poteka in časovnega termina ture je pomemben element varnosti in ne nazadnje užitka. Nekaj izkušenj bomo pridobili že v sredogorju, a upoštevajmo zgoraj zapisano – da vsi nižji vrhovi niso nujno nezahtevni! Mnoge gazi nam bodo odprle poti na vrhove in nam nakazale, da so tam že hodili. Karavanke so pozimi manj zahtevne kot pa Kamniško-Savinjske in Julijske Alpe.

Nastejmo za konec nekaj primerov višjih gora, kjer bomo pozimi verjetno našli gazi: Peca, Raduha, Dleskovška planota, Vrh Korena, Kalški Greben, Stol, Struška, Rodica, Vogel, Debela peč, Vrtaško Sleme, Zadnjiški Ozebnik. To so bili lažji cilji, zahtevnejši pa so: Ojstrica, Planjava, Brana, Turska gora, Rinke, Grintovec, Kalška gora, Storžič, Ledinski vrh, Košutica, Veliki vrh (Košuta), Vrtača, Begunjščica, Viševnik, Tosc, Debeli vrh, Ogradi, Kukova špica, Špik, Stenar, Križ, Mojstrovka, Krn, Krnčica, Prestreljenik, Jalovec in Triglav sta še zahtevnejša.

Tako. Nekaj malega smo obdelali. Za več pa bo res potrebno prelistati še po vzgojni in vodniški literaturi (glej v okvirju). Ali veste, pri čem sam neizmerno uživam v snegu? Pri vožnji po zadnji plati. Poskusite še vi, vendar vseeno pazite, kje se vozite! Pa prijetno in varno pot vam želim! ○

Pred kratkim je v zbirki Geografija Slovenije pod številko 6 izšla knjiga Mihe Pavška *Snežni plazovi v Sloveniji* (geografske značilnosti in preventiva). Več o njej bomo poročali v eni od prihodnjih števil.

Vzgojna literatura, ki obravnava zimske gore: Jani Bele: Proti vrhovom, Pavle Šegula: Sneg, led in plazovi, Pavle Šegula: Nevarnosti v gorah, več avtorjev: Pozor plaz, več avtorjev: Gibanje v zahtevnem gorskem svetu, več avtorjev: Življenje v naravi, Miha Pavšek: Snežni plazovi v Sloveniji.

Alpinistična vzgojna literatura: Tone Golnar: Alpinistična šola.

Kot vodniki nam pridejo prav tudi **turnosmučarski vodniki**: Igor Jenčič: Slovenija, Turnosmučarski vodnik, Miro Črnivec-Ciril Praček: Turni smuki, Rudolf Badjura: Zimski vodnik po Sloveniji. **Alpinistični vodniki** so: Simon Slejko: Sinji trakovi, Grega Kresal: Julijske Alpe, Andrej Zorčič-Dejan Ogrinec: Strme smučine, in ostali plezalni vodniki, kjer so plezalne zimske smeri.

Priročniki o vremenu: Miran Borko-Zdravko Petkovšek: Vremenski vodnik za izletnike in turiste, France Bernot: Vremenoslovje za planince, Miran Trontelj: Vreme v visokogorju, Z. Petkovšek-M. Trontelj: Pogledi na vreme, Ernst Neukamp: Oblaki in vreme.

Planinski vestnik se je na prvi novoletni dan v čudovitem vremenu povzpел na vrh Triglava z alpinisti APD Kozjak iz Maribora. (Foto: Boris Strmšek)